

УДК 332

ЛОБІЗМ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Бурбело О.А., Бурбело С.О.

LOBISM IN MODERN UKRAINE

Burbelo O.A., Burbelo S.O.

У статті досліджено особливості лобіювання в сучасній Україні, які обумовлені відсутністю нормативно-правової бази його регулювання, позитивні і негативні сторони лобізму. Обґрунтовані його відмінності від корупції, розроблені пропозиції щодо застосування цивілізованих форм лобіювання та протидії корупції.

Ключові слова: групи впливу, лобізм, конфлікт, інтереси, корупція, олігархи, правове регулювання, протекціонізм.

Вступ. Тема лобізму в умовах, коли керівництво держави намагається по-новому збудувати свої стосунки з елітами та олігархічними угрупованнями, створити такі політичні механізми, які б допомогли їх поставити у відносно рівне положення перед владою, перешкоджали отриманню якимось групами переваг перед іншими, набуває особливої актуальності.

Додаткову актуальність темі дослідження надає широке розповсюдження в українському суспільстві, публічному дискурсі на пострадянському просторі негативного відношення до поняття «лобізм». Якщо в колах близьких до центральних владних структур (нажаль не завжди) домінує цивілізоване уявлення про це поняття, то на регіональному рівні протилежне, негативне відношення.

Аналіз останніх досліджень. Загальним основам наукового аналізу теорії і практики лобізму, проблемам правового регулювання лобістської діяльності, дослідженню лобізму як політичного інституту приділяло уваги багато вітчизняних [1-4,6-10] і зарубіжних вчених [11,13-17]. Однак питання відмежування цивілізованого лобізму від «тіньового», а також від корупції мають важливе практичне значення і потребують подальших досліджень з урахуванням тих соціально-політичних трансформацій, що відбуваються в Україні.

Мета статті-дослідити основні форми та технології лобіювання в Україні, обумовлені відсутністю механізму правового регулювання.

Для досягнення мети авторами сформульовано і виконано наступні завдання: аналіз точок зору від-

носно поняття «лобізм»; дослідження досвіду застосування основних форм і технологій в міжнародній практиці і в Україні; аналіз позитивних і негативних сторін лобізму, встановлення основних відмінностей між лобізмом і корупцією; обґрунтування заходів щодо реалізації цивілізованих форм лобізму в Україні і протидії корупції.

Викладення основного матеріалу. Слово «лобізм» до недавнього часу вважалося ледве не лайкою. Під лобізмом розумілося намагання певної галузевої, регіональної або корпоративної групи «проштовхнути» через вищі органи влади вигідні для неї закони або домогтися необхідного рішення про органи виконавчої влади, не зупиняючись при цьому перед не законними діями. Доволі часто наслідками такої «лобістської» діяльності були порушення економічних інтересів держави.

На жаль, різні форми закулісного тиску та «протягування» потрібних рішень стали сьогодні доволі розповсюдженими в нашій країні. Останнє не є справжнім, цивілізованим лобізмом у тому вигляді, в якому він існує у розвинутих країнах світу, де лобізм використовується як важливий інструмент зворотного зв'язку між державою та суб'єктами господарської діяльності. Щоб дійти до такого, треба надати законодавчу базу лобізму, поставити його на професійну основу.

«Лобі-термін англійського походження. Цим словом ще у XIX сторіччі звали прохачів, що приходили до державних установ. В той час вважалося, що допускати таких людей в приміщення засідань туди, де приймаються закони, неможна. Саме тому, що прохачі не могли пройти далі холів і приймалень, їх звали лобістами (від англ. lobby - кулуари).

Традиція лобізму з'явилася у роки громадянської війни у Північній Америці за президентства У.С. Гранта (1869-1877 р.р.). З того часу поняття «Лобізм» стало означати покупку голосів за гроші. Поряд з цим, в Англії така політика довгий час засуджувалася спільнотою. Лише у XX сторіччі це слово

було введено до лексичного фонду з наступним розповсюдженням по інших державах.

Найбільш об'єктивним визначенням лобізму є юридичне. Відповідно до нього, лобізм - це багатопланова взаємодія громадян, їх груп, громадських об'єднань, організацій, підприємств або окремих осіб, що спеціалізуються на лобістській діяльності, других суб'єктів правовідносин, з організаціями державної влади, з метою здійснення впливу на прийняття необхідних їм або довірцелям періодичних рішень (законодавчих актів, адміністративних, політичних або інших окремих рішень) і (або) для постійного захисту своїх (або довірцелів) інтересів.

Слід підкреслити, що само слово «лобізм» оцінюється суспільством по-різному тому, що має як легальне, так і нелегальне забарвлення. Саме завдяки цьому це слово асоціюють з підкупом голосів, хабарництвом та корупцією. Негативне відношення до лобізму формується внаслідок подібної практики «впливу» на управлінські рішення, в тому числі і в нашій країні. Негативна складова лобізму свідчить не тільки про силу й можливість різних соціальних груп (як правило впливових), але й про слабкі, «вразливі» місця влади.

Деякі дослідники цієї проблеми [7-10,11,13-16] вважають, що лобізм тісно пов'язаний з політичною владою, він більше присутній там, де влада більш реальна, це свого роду ознака влади. Названі автори додержуються думки, що вважати лобізм тиском на владу, на людей, що приймають рішення, з боку різного типу так званих груп тиску означає нерозуміння механізму й самої суті здійснення влади. Найбільш потужні «групи тиску» саме й є фактичною владою, що не тільки здійснює тиск, а й контролює процеси прийняття рішень, кадри, фінансові потоки тощо. В цьому їх відмінність від формальної влади, політичних інститутів в традиційному розумінні як осіб, що приймають рішення, лише представляють, уособлюють владу, здійснюють формальні акти обговорення, узгодження, візування прийнятих рішень, їх юридичне забезпечення та легітимізацію.

Як свідчить практика, навіть президенти, що формально залежні від виборців, а не від груп впливу, мало що можуть вчинити без узгодження своїх намірів з лідерами певних кіл, креатурою яких вони по суті є. Нажаль, вплив різних громадських організацій, об'єднань громадян на владу залишається «периферією» лобізму. В реальності запорукою прийняття рішень, головною складовою механізму їх забезпечення є виконання інтересів провідних груп тиску як структур реальної влади.

На прикладі США найбільш розповсюдженими формами лобістської діяльності є: виступ на слуханнях в комітетах конгресу з викладом позицій зацікавлених сторін; підготовка законопроектів й пропозицій з наступних їх внесенням їх на обговорення парламентом; підготовка та проведення пропагандистських компаній на користь або проти рішень, що готуються, а також «тиску» з місць (листи, телеграми, телефонні дзвінки на адресу законодавців,

особисті візити впливових виборців до «своїх» депутатів, протестні акції).

З метою забезпечення ефективності реалізації цілей лобізму в США діють розвинуті матеріальні структури-підрозділи великих корпорацій, підприємств, професійних асоціацій, громадські та інші спеціалізовані організації, що займаються тільки лобістською діяльністю. Активно діє також «армія» найманих лобістів-впливові юридичні, пропагандистські й консультативні фірми або їх співробітники. Доволі часто створюються підприємницькі, професійні або громадські організації, які є такими на перший погляд за членством та іншими ознаками, але цілком займаються лобістською діяльністю.

В цілому у сфері лобізму склалися наступні його види в залежності від: управлінського рішення, що приймається (правотворчий та правозастосовний); характеру інтересів зацікавлених груп (політичний, соціальний, економічний, фінансовий, правовий та ін.); часу дії (одноразовий та постійний); рівня влади (вищі органи та місцеві); відомства (міністерський, відомчий, державних комітетів, державних служб); національних громад, зарубіжних «груп тиску» (іноземний); національності.

Лобізм як повноцінний інститут дозріває тоді, коли сформувалися дві основні умови. Перша – це виникнення розмаїття інтересів в суспільстві як наслідок соціальної диференціації, друга – розширення доступу до влади як результат демократизації суспільства, політичного плюралізму. Виникає проблема черговості, пріоритетності задоволення інтересів різних соціальних верств населення тому, що влада не в змозі це зробити одночасно і в повному обсязі. Звідси випливає закономірність намагань різних груп суспільств на поведінку держави з метою переорієнтації її політики на свою користь.

В позитивному плані лобізм примушує органи державної влади і управління «триматися в формі», змагається з ними, надає їм більшу динаміку і гнучкість. В таких умовах лобізм виступає як інструмент самоорганізації суспільства.

Поряд з цим лобізм має ще такі позитивні риси [11,13,17]: створює можливості для забезпечення інтересів меншин як специфічна форма прояву політичного плюралізму; втілює в себе принципи свободи соціальних недержаних структур; застосовується як форма соціально-політичного стимулювання, активізації певних процесів і явищ; дозволяє розширити інформаційно-організаційну базу рішень, що приймаються, більш переконливо звернути увагу на певні «кричущі» проблеми; розглядається як інструмент забезпечення взаємодії представницької та виконавчої влади; застосовується як засіб досягнення компромісів, взаємного врівноваження та примирення між собою різноманітних інтересів, його стрижнем є взаємовигідне співробітництво.

Поряд з цими, безумовно позитивними рисами, лобізм має і достатньо неприглядні, негативні особливості [15,с.112]: часто є засобом тиску на державні інтереси, навіть у кримінальних, протиправних фо-

рмах (корупція); використовується як фактор захисту і розвитку відомчих, націоналістичних, олігархічних інтересів; несе в собі потенційну безпеку «розмивання» народовладних підвалин суспільства, трансформації демократичних інститутів в потужний інструмент втілення інтересів окремих владних груп; в окремих випадках, при певних умовах є формою прояву соціальної несправедливості (наприклад, лобіювання інтересів великого бізнесу), наслідком чого може буде дестабілізація стану та підвищення соціальної напруги в суспільстві; може бути спрямований на постійний перерозподіл бюджету, часту зміну пріоритетів, на посилення позицій однієї гілки влади на шкоду (послаблення) іншої; використовується (особливо у корумпованих країнах), як інструмент збагачення окремих заможних верств для перерозподілу матеріальних ресурсів і на користь потужних груп людей при владі (наприклад за часи президентства Януковича В.Ф. в Україні).

У нашій країні державою офіційно не визнається таке явище як лобізм. Можливо саме тому економічний та політичний лобізм законодавчо не врегульована і часто носить нелегальний (тіньовий) і навіть кримінальний характер. Побудова правової держави в Україні, демократизація політичного життя потребують глибоких досліджень в галузі правотворчого процесу, як в цілому, так і не від'ємних його складових, однією з яких є лобізм.

В ліберально-демократичному суспільстві, яке ми намагаємося створити в державі, визнано, що різні соціальні групи людей, класи, нації мають свої законні інтереси і право на їх захист у будь який законний спосіб. В умовах такого суспільства одним з дійових способів є право суб'єктів громадських відношень приймати участь у формуванні державної влади, делегуючи до неї своїх представників. Останні, за рідким винятком, отримавши певну посаду в державному апараті, пов'язаному з прийняттям рішень й правових норм, намагаються приймати їх на користь тих груп, що привели їх до влади.

У демократичному суспільстві, окрім зазначеного способу, існує багато інших, що не протирічать змісту демократичних способів з захисту своїх інтересів, впливаючи на рішення, які приймаються державною владою і в тому числі у нормотворчій сфері.

Конституційну систему демократично представництва доповнює лобізм, який дозволяє участь у прийнятті та реалізації політичних рішень групам, що не мають іншої можливості.

Поняття лобізму має певні чіткі границі, а саме: лобіювання пов'язане лише з прийняттям державних рішень; усі види лобізму мотивовані бажанням здійснити вплив; лобіювання передбачає наявність посередника або представника як ланки, що пов'язує групу громадян з державними офіційними особами; всяке лобіювання обов'язково стикається з встановленням контакту для передачі повідомлень тому, що це тільки один шлях здійснення впливу.

Таким чином, у широкому понятті, лобізм - це встановлення контактів і передача повідомлень

представникам влади з наміром впливу на їх рішення.

Вірогідність реалізації цілей суб'єктами лобіювання залежить від наявності наступних можливостей: близькість до особи (або організації), що приймає рішення (члени уряду та співробітники його апарату, адміністрації Президента держави, депутати парламенту); наявність матеріально-фінансових ресурсів, достатніх для комплексу дій з забезпечення реалізації інтересів (незалежно від легітимності цих дій); можливість здійснення політичного тиску (від загроз масових зворушень до голосів у парламенті); можливість економічного тиску (наприклад на центральний уряд з боку місцевих органів влади або олігархічних груп); інформаційні можливості (вплив на засоби масової інформації з метою формування суспільної думки; згуртованість та узгодженість окремих складових лобістської структури).

Як свідчить практика країн з багатьма традиціями лобізму, цілі лобістської діяльності переважно економічні: податкові пільги, боротьба за шматок бюджетного "пирога" тощо. Найбільш показовим варіантом лобізму є лобіювання інтересів фінансово-промислових груп.

Відносно особливостей лобізму в Україні відомий політолог В. Карасьов відзначав, що він "якийсь свій, нерегульований індивідуальний, ...кожний депутат може лобіювати свій індивідуальний бізнес". Далі він підкреслював що «у нас проблема лобізму не стільки у відсутності або наявності закону, а в тому, що український лобізм-хаотичний, індивідуальний і безмірний».[3] В різні часи в Україні діяли лобістські групи, побудовані за географічним принципом: Київська; Донецька; Дніпропетровська; Харківська; Запорізька; Полтавська та інші.

Теорія і практика лобізму є об'єктом дослідження не тільки юридичної науки, але і інших галузей наук. Однак до цього часу не вирішено питання співвідношення лобізму і корупції та межі законодавчого забезпечення лобістської діяльності в Україні. Це питання залишається актуальною для національної та економічної безпеки держави.

Серед дослідників цієї теми нема спільної позиції щодо взаємозв'язку між лобізмом і корупцією [8,10]. Деякі автори не розділяють ці поняття, обережно сприймаючи лобізм у суспільно-політичній системі, вважають, що він розмиває підвалини суспільства, перетворює демократичні інститути в інструмент впливу на владу з боку окремих приватних, корпоративних інтересів. На пострадянському просторі просування цих інтересів практично співпадає з корупцією.

Інші дослідники, не зважаючи на деякі негативні складові, розділяють поняття корупції та лобізму, позитивно оцінюючи цей процес. За їх думкою, законність відстоювання інтересів є саме основою розмежування цих двох понять.

Свого часу (2008 р.), міністр юстиції України М. Онищук підкреслював, що з-за відсутності законного урегулювання лобізму його ототожнюють з

корупцією. В цій ситуації потрібне законодавство, яке б давало відповідь на такі питання [4]: визначення лобізму; відміна лобізму від корупції; визначення правил роботи лобістських структур; встановлення механізмів тиску на державні структури й на чиновників.

Недобра репутація поняття лобізму в Україні пов'язана з тим, що ринок лобістських послуг існує і розвивається, але основна його доля припадає на «чорну» форму лобізму, яка характеризується тіншовими потоками доходів і витрат, нерегламентованими відношеннями і корупційними платежами. Слід також підкреслити, що лобісти-люди не публічні, вони намагаються працювати напряду з політиками. Наприклад, американська компанія Blue Star Strategies, що не афішує свої зв'язки з групою С. Льовочкіна, або Wiley Rein, що з вересня 2011р. лобіювала інтереси Ю. Тимошенко.

В статті 444 Угоди про асоціацію України з ЄС наведено про необхідність інституційного розвитку лобістської діяльності в країні, а в державній програмі антикорупційної стратегії на 2015-2017 роки передбачено розробку і прийняття законодавства про лобізм.

В питаннях відмінностей між цивілізованим лобіюванням і корупцією цікаву думку, яку ми поділяємо, висловлено у [8]. Автор стверджує, що цивілізоване лобіювання головним чином полягає у співвідношенні наслідків, які викличе прийняття рішення, з системою домінуючих цінностей і національної безпеки. Звідси лобіст мусить доказувати, що його питання не протирічить їм. Подібна аргументація є необхідною частиною цивілізованого лобіювання. Корупція навпроти не припускає такого співвідношення, вона руйнує основи моралі, ставить приватний інтерес вище системи цінностей всього суспільства. Лобізм, перед за все, означає здійснення психологічного впливу на мотиваційну сферу того, хто вповноважений приймати рішення. Основні форми впливу можуть бути: переконання, підкуп і примус (тиск, шантаж). Переконання – це раціональне аргументування в процесі здійснення впливу, що притаманне саме лобізму. Лобіст вимушений застосовувати переконання, в іншому випадку він перейде у розряд або хабарників, або шантажистів [8]. Навпроти, корупція такими інструментами мотивації, як корисний інтерес особи, що приймає рішення.

З цієї точки зору неприпустимо, щоб чиновник отримував гроші за сприяння ним в просуванні питання (виступав в якості лобіста) й тим більше отримував винагороду як особа, що приймає рішення. До речі, в США конгресмен, якого лобіюють, не має права отримувати особисто для себе гроші від лобістів за «протискування» питання. В крайньому випадку, винагорода може бути спрямована до його виборчого фонду, разом з тим лобісти як посередники за своє вміння переконувати отримують пристойну винагороду. Примус - це вже сфера технологій тиску і шантажу, які у підсумку апелюють до страху перед можливими непоступливого чиновника.

Таким чином, корупція і тиск як форми змінення мотивації протирічать принципам вільного і добровільного обміну думками і в ніякій мірі не сприяють оптимізації і досягненню балансу приватних інтересів. Відкрите і гласне лобіювання на практиці можна відрізнити доволі легко, однак «тіньовий» лобізм доволі часто межує з корупцією.

Для визначення лінії розподілу між цими базовими поняттями доцільно використати документи ООН про міжнародну боротьбу з корупцією. Відповідно до них «корупція це зловживання державними владами з отримання користі в особистих цілях» [5]. Згідно з інструкцією, що підготовлена секретаріатом ООН, до змісту корупції віднесено: розкрадання, привласнення державної власності посадовими особами; зловживання службовим станом для отримання невинуватених вигод (пільг, переваг) в результаті неофіційного використання офіційного статусу; конфлікт інтересів між громадським обов'язком і особистою вигодою.

Основне наголошення тут – на незаконності вигоди, пільг, привілей, а також на негласному прийнятті рішень. Вказане і є межею переходу від «тіньового» лобізму до корупції. Однак це теоретичні викладки, на практиці в Україні – це значно складніше. За свідченням дослідників цієї проблеми [7], багато гучних справ, які, за визначенням, могли стати корупційними, не мали відповідного тлумачення в законах, були припинені з-за відсутності складу злочину. Майже всі випадки «тіньового» лобізму в Україні відповідно до вищевказаних визначень є корупцією, але «складу злочину», як правило, немає. «Тіньовий» лобізм таким і залишається, бо здійснюється негласно і має за мету отримання невинуватених пільг або привілей. Він за механізмом зацікавленості суб'єктів лобіювання є подібним корупції як брутальним її формам (наприклад, хабарництву), так і наданню невинуватених привілей в обмін на фінансову або іншу підтримку на виборах.

У розмежуванні «тіньового» лобізму від корупції першочергове значення має спосіб, в який будуть реалізовані та «легітимізовані» інтереси. Корупційні дії не передбачають ініціювання змін в законодавстві, а «тіньовий лобізм» досягає реалізації інтересів шляхом прийняття відповідних нормативних актів [4].

Висновки. Проведене дослідження дає основу для наступних висновків і пропозицій: створити систему правового регулювання цивілізованої лобістської діяльності в Україні; суспільство і держава повинні разом прийняти участь в налагодженні механізмів трансформації негативного лобіювання в позитивне, зводити до мінімуму його шкідливі результати та наслідки; створити необхідні умови для свободи засобів масової інформації, прозорості діяльності державних інститутів; забезпечити стійкість і стабільність у громадському суспільстві; провести реальні реформи в системі правоохоронних органів (особливо в судовій системі, МВС та фіскальній службі); потрібна політична воля, рішучість у протидії корупції; необхідні зміни у виборчому законодавстві

держави у напрямку підвищення відповідальності депутатів всіх рівнів перед виборцями; всім гілкам влади сприяти формуванню відношенню суспільної свідомості до лобізму як до цивілізованого державного інституту, а не аморально-кримінального явища.

Література

1. Нестерович В.Ф. Основні підходи до виявлення поняття "лобіювання" // Вісник Луганського державного єдиного внутрішнього управління І. Е. О. Дідоренка. - 2010. - №1. - С. 50-58.
2. Малищенко Л.О. Специфіка лобіювання у подібних українцях, особливості лобіювання в сучасній Україні, Вісник "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Сер. Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2012. - № 2. - С. 16-22.
3. Офіційний сайт vlasti.net "Лобіювання українською мовою: тінь і величезний", доступний за адресою: <http://vlasti.net/news/82114> (доступний 20 січня 2016 року).
4. Скобик Д. (2015), "Лобіювання та корупція", доступний за адресою: у.а. blogpost / 3997 (доступ 20 січня 2016 р.).
5. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй "Документи ООН щодо міжнародної боротьби з корупцією", доступний за адресою: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/bribery.shtml (Доступ 20 січня 2016 р.).
6. Гончаров О. "Яке є обличчя лобіювання в Україні", доступний за адресою: [http // www.blog.liga.net/user/agoncharov/ article / 15575.aspx](http://www.blog.liga.net/user/agoncharov/article/15575.aspx) (Доступ 20 січня 2016 р.).
7. Одінцова Е.А. "Цілі правового регулювання лобіювання на сучасному етапі розвитку суспільства", доступні за адресою: [http // rusnauka.com.SND / Pravo / 1_odincova.doc.htm](http://rusnauka.com.SND/Pravo/1_odincova.doc.htm). (Доступ 20 січня 2016 р.).
8. Зушук Ю. "Лобіювання в Україні", доступний за адресою: <http://www.ucipr.kiev.ua/publications/lobbizm-v-ukraine-chastina-i> (доступ 20 січня 2016 року).
9. Виговський Д. Суть лобізму як категорія політичної науки. Українська національна ідея: реальний та перспективний розвиток. Реалії та перспективи розвитку. - 2008. - № 20. - С. 42-48.
10. Офіційний сайт gazeta.ua "Лобіювання українською: американська чи європейська модель?", Доступна за адресою: <http://gazeta.ua/blog/45236/lobbizm-poukrainski-amerikanskaya-ili-evropejskaya-model> (Доступ 20 січня 2016 р.).
11. Малко А. В. "Лобіювання і право", доступ за адресою: <http://www.law.edu.ru/article/article.asp?articleID=151612> (доступ 20 січня 2016 р.).
12. Прохоров А.М. Велика радянська енциклопедія, Куна Ломей, Москва, Росія. - 543 с.
13. Павроз А.В. Група інтересів та лобізм у політиці. Санкт-Петербург, Росія. - 243 с.
14. Любимов А.П. Лобізм як конституційно-правова інституція, Лобізм як конституційно-правова інституція, Москва, Росія. - 182 с.
15. Семененко І.С. Група інтересів на Западу та в Росії. Інфра-М, Москва, Росія. - 201 с.
16. Bery J.M. Interest Group Society. Sekond Edition. Harper / PCollins Publishers, 1996. - С.4.

17. Довідник про лобіювання. Ред. Дж. Зоряк. Вашингтон: Професійний Лобі-Інг і Консультаційний Центр. 1990. - 20 с.

References

1. Nesterovych V.F. (2010) Osnovni pidkhody do vyznachennia poniattia «lobiuvannia» [Basic approaches to the definition of "lobbying"]. Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav imeni E.O. Didorenka [Bulletin of Lugansk State University Interior named E.O.Didorenka]. - 2010. - №1. - pp. 50-58.
2. Malysenko L.O. (2012) Spetsyfika lobiuvannia v suchasni Ukrainib [The specifics of lobbying in modern Ukraine], Visn.un-tu "Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho". Ser. Filosofii, filosofii prava, politolohiia, sotsiolohiia [Bulletin of the University "Law Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise." Avg. Philosophy, philosophy of law, political science, sociology.], 2012. - № 2. - pp. 16-22.
3. The official site of vlasti.net (2016), "Lobbying in Ukrainian: the shadow and the immense", available at: <http://vlasti.net/news/82114> (Accessed 20 January 2016).
4. Skobyak D. (2015), "Lobbying and corruption", available at: Politiko.u.a. blogpost /3997 (Accessed 20 January 2016).
5. The official site of United Nations (2016), "UN Documents on the international fight against corruption", available at: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/bribery.shtml (Accessed 20 January 2016).
6. Goncharov O. (2014), "What is the face of lobbying in Ukraine", available at: [http://www.blog.liga.net/user/agoncharov/ article/15575.aspx](http://www.blog.liga.net/user/agoncharov/article/15575.aspx) (Accessed 20 January 2016).
7. Odintsova E.A. (2015), "The objectives of legal regulation of lobbying at the present stage of development of society", available at: [http//rusnauka.com.SND/Pravo/1_odincova.doc.htm](http://rusnauka.com.SND/Pravo/1_odincova.doc.htm). (Accessed 20 January 2016).
8. Zuschik Y. (2003), "Lobbying in Ukraine", available at: <http://www.ucipr.kiev.ua/publications/lobbizm-v-ukraine-chastina-i> (Accessed 20 January 2016).
9. Vyhovskiy D. (2008) Sut lobizmu yak katehorii politychnoi nauky [The essence of the category lobizmu yak politichnoi science]. Ukrainaska natsionalna ideia: realii ta perspektyvy rozvytku [Ukrainian national idea: realities and prospects of development]. - 2008. - № 20. - pp. 42-48.
10. The official site of gazeta.ua (2016), "Lobbying in Ukrainian: the American or the European model?", available at: <http://gazeta.ua/blog/45236/lobbizm-poukrainski-amerikanskaya-ili-evropejskaya-model> (Accessed 20 January 2016).
11. Malko, A. V. (1995), "Lobbying and the right", available at: <http://www.law.edu.ru/article/article.asp?articleID=151612> (Accessed 20 January 2016).
12. Prohorov A.M. (1973) Bol'shaja Sovetskaja jenciklopedija [Great Soviet Encyclopedia], Kuna Lomami, Moskow, Russia.
13. Pavroz A.V. (2006) Gruppy interesov i lobbizm v politike [Interest groups and lobbying in politics], Publisher University of St. Petersburg, St. Petersburg, Russia.
14. Ljubimov A.P. (1998) Lobbizm kak konstitucionno-pravovoj institute [Lobbying as a constitutional and legal institution], Moskow, Russia.
15. Semenenko I.S. (2008) Gruppy interesov na Zapade i v Rossii. Koncepcii i praktika [Interest groups in the West

and in Russia. Concept and Practice], Infra-M, Moscow, Russia.

16. Berry J.M. The Interest Group Society. Second Edition. Harper / PCollins Publishers, 1996. – P.4.
17. The Lobbying Handbook. Ed. by J. Zorack. Washington: Professional Lobbying and Consulting Center. 1990. 20.

Бурбело О.А., Бурбело С.О. Лоббизм в современной Украине.

В статье исследованы особенности лоббирования в Украине, обусловленные отсутствием нормативно-правовой базы его регулирования, положительные и отрицательные стороны лоббизма в году. Обоснованные его отличия от коррупции, разработаны предложения по применению цивилизованных форм лоббирования и противодействия коррупции.

Ключевые слова: группы влияния, лоббизм, конфликт, интересы, коррупция, олигархи, правовое регулирование, протекционизм.

Burbelo O.A., Burbelo S.O. Lobism in modern Ukraine.

The article analyzes the peculiarities of lobbying in Ukraine, due to the lack of legal and regulatory framework for its regulation, the positive and negative aspects of lobbying. The reasons for its differences from corruption, the proposals for the use of civilized forms of lobbying and counteraction to corruption are substantiated.

Key words: groups of influence, lobbyism, conflict, intersessions, corruption, oligarchs, legal regulation, neofactionalism.

Бурбело О.А. – д.е.н., професор, професор кафедри економіки та підприємництва Інституту хімічних технологій Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля (м. Рубіжне) burbelo@ukr.net

Бурбело С.О. – провідний економіст Луганської філії Інституту економіко-правових досліджень НАН України (м. Сєверодонецьк) ssenss@gmail.com

Рецензент: д.е.н., проф. **Заблодська І.В.**

Стаття подана 13.11.2017.